

---

22 TEMMUZ SEÇİMLERİNDE MHP

Turgay UZUN*

Giriş

Milliyetçi Hareket Partisi'nin 22 Temmuz seçimlerinde almış olduğu sonuç yüzde onluk ülke barajı ve Ak Parti'nin bu kadarı beklenmeyen başarısı nedeniyle bir seçim zaferi olarak değerlendirilebilir. Ancak MHP'nin son seçimlerdeki performansını ve buna etki eden faktörleri anlayabilmek için, MHP'nin özellikle daha iyi performans gösterdiği yakın geçmişteki seçimleri de incelemek gerekir. Bu çerçevede baktığımızda MHP'nin 12 Eylül sonrasında oldukça uzun sayılabilecek bir "toparlanma" evresi geçirdiği ve bu dönemde yapılan seçimlerde ise önemli bir siyasi varlık gösteremediğini söylenebilir. Elbette bu durumun oluşmasında 12 Eylül'ün hemen tüm siyasal hareketler üzerindeki yıkıcı ve dağıtıcı etkisiyle resmi olarak uygulanan depolitizasyon uygulamalarının payını unutmamak gerekir. 12 Eylül sonrası dönemde Milliyetçi hareketin ilk meclise girdiği seçimler 1991 seçimleriydi. Bu seçimlerde ülkücü hareketi temsil eden Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP), Refah Partisi (RP) ve Islahatçı Demokrasi Partisi (IDP) ile ittifak yaparak katılmış ve seçim sonuçlarına göre 19 milletvekili RP listelerinden meclise girmeye hak kazanmış; daha sonra

---

* Doç. Dr., Muğla Üniversitesi, İ.İ.B.F, Kamu Yönetimi Bölümü

da bu milletvekilleri RP'den istifa ederek Milliyetçi Çalışma Partisi'ne geçmiştir.

24 Aralık 1995 yılında yapılan genel seçimlerde ise MHP tarihinde aldığı en yüksek oy oranına ulaşmış, % 8.18 oranında bir oy oranı sağlamış, ancak % 10'luk ülke barajını aşamadığı için meclise girme şansını elde edememiştir. Seçim öncesi yapılan ittifak görüşmelerinde anlaşma sağlanamaması da MHP'nin ittifak yoluyla meclise girmesini engellemiştir. MHP'nin meclise girememesine karşın, eski MHP'lilerin partisi olan BBP, seçimlerde ANAP ile yaptığı ittifak sonunda meclise ANAP listesinden yedi milletvekili sokmayı başarmış ve mecliste ülkücü hareketin sesi olduğu iddiasında bulunmuştur. 1995 genel seçimlerinde MHP'nin yeni bir imaj sağlama yönünde çabaları olduğu görülmektedir. 1980 öncesinin, daha çok taşraya hitap eden, köylü değerlerin vurgulandığı MHP imajı yerine, daha kentli, modern bir MHP imajı çizilmeye çalışılmış, özellikle ulusal bütünlük ve terör sorunu bu seçim kampanyasının temel vurgusu haline gelmiştir. 1995 seçimleri Türk siyasal sisteminde derin bir temsil sorununu gündeme getirmiştir. MHP'nin % 8.18, HADEP'in de % 4.17 oranında oy almasına karşılık meclis dışında kalmaları, diğer küçük partiler de hesaba katılırsa, % 15 dolayında bir seçmenin mecliste temsil edilmediğini ortaya koymaktadır ki, en yüksek oy alan bir partinin ancak % 21,3 oranına ulaşabildiği bir ülkede % 15 çok yüksek bir orandır. Bu bağlamda 1995 seçimleri, yüksek ülke barajı nedeniyle büyük bir seçmen kitlesinin mecliste temsil edilemediği bir siyasal tabloyu ortaya çıkarmış, bu durumun ne gibi sakıncalar doğurduğu da, ilerleyen günlerde hükümet kurmadaki güçlükler sayesinde daha iyi anlaşılmıştır.¹

1. 18 Nisan 1999 seçimleri ve MHP'nin Beklenmeyen Zaferi

18 Nisan 1999 seçimlerinde MHP'nin 1980 öncesi oy depoları olan illere ek olarak özellikle iç Ege kentlerinde beklenmedik bir başarı elde ettiği görülmektedir. MHP'nin 1995 seçimlerinde baraja takılıp Meclise girememesine büyük kentlerde aldığı Türkiye ortalamasının çok altında kalan düşük oy oranları ve İç Anadolu kentlerindeki beklenen desteği

¹ Seçim sisteminde yer alan % 10'luk ülke barajı, baraj endişesi taşımayan partilerin, daha küçük partilerin oylarıyla milletvekili çıkarmalarına yönelik hesaplarla korunmaktadır. Bir seçim çevresinde oyların tümünü alsa dahi, bir partinin milletvekili çıkaramaması, o bölgede yaratacağı huzursuzluk yanında siyasal sistemin de meşruiyetine yönelik kuşku artmasına yol açacaktır. Bu bağlamda Türk siyasal sisteminin karşılaştığı, temsil ve meşruiyet krizleri gibi sorunların ortaya çıkmasında, yapısal ve tarihsel sorunların yanında, seçim sisteminin, anti-demokratik yapısının da belirleyici rol oynaması nedeniyle büyük önemi olduğu söylenebilir.

alamaması neden oldu. MHP, 1995 seçimlerinde İstanbul'da 154 bin (yüzde 3,7), İzmir'de 90 bin (yüzde 5,6) ve Ankara'da 170 binde (yüzde 9,2) kaldı. Oysa bu seçimde MHP'nin İstanbul oyları ortalama yüzde 10'a çıktı. İzmir'de yüzde 10'u aştı, Ankara'nın iki bölgesinde yüzde 18-22 düzeyine kadar yükseldi. Özetle MHP, kırsal kesimde oylarını koruyup artırırken, büyük kentlerden de, kırsal kadar olmasa da önemli oy oranları elde etti. Bu seçimlerde Batı Anadolu kentlerinde MHP'nin sürpriz yükselişinin altında özellikle kentli gençlik arasında yükselen milliyetçilik dalgası ve milliyetçiliğin daha çok modern değerlerle buluşmasının etkili olduğu söylenebilir. Bu dönemde artan terör olayları karşısında şehit cenazelerinin birer birer Batı Anadolu kentlerine gelmesi MHP'yi ciddi bir seçenek haline getirmiş, bu partinin daha önceki dönemlerde "denenmemiş parti" imajına sahip olması da bu oy kaymasında etkili olmuştur.

MHP'nin 1999'a gelinceye kadar özellikle yüksek düzeyde oy aldığı illerde 1994'ten beri istikrarlı bir oy trendini yakaladığı görülmektedir. MHP'nin hemen hemen bütün seçimlerde varlık gösterdiği Tokat'ta 1994'te % 12, 1995'te %12,9 olan oy oranını, 1999'da da % 29 oranına, Amasya'da aynı sırayla % 14'e, % 12'ye ve % 24,9'a, Çorum'da % 10,8, %1,5, % 30'a; Çankırı'da % 20,8, % 18,7 ve % 38,2'e; Kayseri'de % 21,8'e, % 17,8'e ve % 32.82'e; Yozgat'ta % 17,4, % 13,9 ve %39,8'e; Aksaray'da % 14,1'e, % 14,9'a ve % 35,3'e; Isparta'da % 14,4, % 15,7 ve %29,3'e; Kırşehir'de % 19,3'e, % 19,9'a % 33,6'ya; Erzurum'da ise % 18'e, % 14,7'ye ve 1999'da ise % 26,1 'e yükselttiği görülmektedir. Bu oranlardan anlaşılacağı gibi, 1995'deki düşük oranları dışlarsak, 1994 ve 1999 seçimlerinde yükselen bir trend görülecektir. Belki asıl beklenmeyen, bu kentlerin dışındaki metropollerde, İstanbul'da % 10,2, Ankara'da % 22,4 ve özellikle bu seçimlere kadar varlık gösteremediği İzmir'de MHP'nin % 11,2 gibi oy oranlarına ulaşmasıdır.

2. 2007 Seçimleri ve MHP

Temmuz 2007 seçimlerinde MHP, 3 Kasım 2002 seçimlerine göre oylarını ciddi bir biçimde artırmış ve oy oranını %8.27'den % 14.27'ye çıkartmıştır. Daha geriye giderek bir karşılaştırma yaparsak, 18 Nisan 1999'da yapılan genel seçimlerde MHP'nin % 18.98 oranında bir oy aldığı görülmektedir. Bu seçimlerde MHP tarihinin en yüksek oy oranını yakalamış ve iktidar ortağı olmuştur. 2007 seçimleri ile 1999 seçimlerini karşılaştırdığımızda MHP'nin almış olduğu oy oranında % 4'ün üzerinde bir oranda düşüş yaşandığı görülmektedir.

Son seçimler itibariyle MHP'nin "kalesi" olarak bilinen illerdeki oy oranının bir önceki seçime göre bazı seçim çevrelerinde dramatik düzeyde olmak üzere azaldığı dikkati çekmektedir. Örneğin geleneksel olarak MHP'nin yüksek oy oranlarını yakaladığı Yozgat iline baktığımızda, 1999'da %38.91 olan oy oranının 2002'de 12.91'e düştüğü ve 2007'de de bir miktar artarak 17.82'ye geldiği görülmektedir. 2007 seçimlerinde bu ilde Ak Parti 2002'de almış olduğu 51,3'lük oy oranını 2007 yılında % 62'ye yükseltmiştir. Bu tablodan da anlaşılacağı gibi Ak Parti'nin oy artışında diğer partilerden yaşanan oy kayması yanında MHP'den de ciddi bir oy kaymasının etkili olduğu sonucuna varmak mümkün olacaktır. Yine MHP'nin geleneksel oy deposu olarak görülen Erzurum'daki performansına bakıldığında da aynı tablo karşımıza çıkmaktadır. 1999 yılında MHP'nin bu kentte almış olduğu % 26,8'lik oy oranının 2002'de 10,86'ya düştüğü ve 2007 yılında da bir miktar artarak 13,15'e çıktığı görülmektedir.

Türkiye geneli ve MHP'nin geleneksel olarak yüksek oy oranlarını yakaladığı illerde 2002 yılı 3 Kasım seçimlerinde MHP ve diğer koalisyon ortakları için bir kırılmanın olduğu ve normal oy trendinin dışında bir gelişmenin yaşandığı söylenebilir. Özellikle ekonomik krizlerin oluşturduğu ortamda hükümeti meydana getiren siyasal partilerin bu konjonktürden de çok olumsuz biçimde etkilendikleri görülmektedir. Temmuz 2007 seçimlerinde ise, Ak Parti'nin özellikle ekonomik göstergelerdeki başarısı ve diğer partilerin ideolojiler üzerinden oy sağlama çabası karşısında Ak Parti'nin somut sonuçlarla seçmene ulaşması da MHP'nin ve diğer sağ partilerin oy oranları üzerinde olumsuz bir etki yaratmıştır. Daha önceki seçimlerde sağ partilere oy veren seçmenin önemli bir bölümü, sağlanan istikrar ortamının bozulmaması için 2002 seçimlerindeki tercihlerini Ak Parti'den yana kullanmışlardır. Ak Parti'nin hükümette olmasına rağmen oylarını artırmasının altında yatan temel neden, bu partinin hükümetteki performansının halk tarafından onaylanması ve özellikle cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde yaşanan sorunlar ve siyaset dışı müdahalelerin seçmen tarafından tepkiyle karşılanmasıdır. Bu süreçte en büyük zararı da gerginlik politikası üzerine oturttuğu seçim propagandası yaklaşımı nedeniyle CHP ve bir ölçüde de MHP görmüştür.

Cumhurbaşkanlığı seçimi öncesinde tertiplenen "Cumhuriyet mitingleri" ve siyaset üzerindeki anti-demokratik girişimlerin AK Parti'ye gidecek oyların artışında önemli bir pay sahibi olduğunu

göstermektedir. Seçimler öncesi süreçte, MHP'nin gerek terör konusunda gerekse ede diğer konularda takındığı sert muhalefet tavrı, Genel Başkan Bahçeli'nin seçim mitinglerinde Ak Parti'ye yönelik "asabiliyorsan sen as" diyerek kalabalıklara urgan fırlatması oldukça rijit bir propaganda yöntemi olarak algılandığı söylenebilir. Bu yöntemin seçmen bazında pozitif bir getirisi olmadığı da seçim sonuçlarıyla ortaya çıkmıştır.

Temmuz 2007 seçimleri öncesinde yaşanan gerginlik ve cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinin Anayasa Mahkemesi kararı ile kilitlenmesi ve Genelkurmayın "e-muhtıra'sı" aslında muhalefet partileri için olumsuz bir ortamın doğmasını sağlarken, iktidar partisinin Genelkurmay bildirisindeki duruşu ve demokratik süreçlere atf yaparak bildiriye eleştirmesi Ak Parti oylarına olumlu bir etki yaptığı söylenebilir. Seçim öncesinde oylarını CHP veya MHP'ye vermeyi düşünen ve sivil siyasal süreçler noktasında hassas olan seçmenin eğilimlerini Ak Parti'ye yöneltmesi özellikle CHP ve MHP'nin oy kaybında etkili olduğu görülmektedir.

Terör eylemleri sonrasında şehit cenazelerinde yaşanan olaylar ve ortamlarda MHP'nin siyasal söylem geliştirmesinin de MHP'den bir kısım seçmenin ayrılmasında etkili olduğu söylenebilir. Her ne kadar seçmen büyük oranda, terör ve terörün neden olduğu kayıplar noktasında güçlü bir hassasiyete sahipse de, şehit cenazelerinin siyasal içerikli gösterilerde zemin haline getirilmesine de sıcak yaklaşmadığı görülmektedir. Nitekim MHP yönetimi de bu "tehlikeyi" görerek, cenazelerde MHP'li ve ülkücülerin daha dikkatli olması yönünde bir uyarıda bulunma gereğini duymuştur.

Ak Parti, yaşanan terör ortamı ve bu ortamın toplumdaki milliyetçi refleksleri artırması sonucunda, bunun siyasal sonuçlarını değerlendirmiş ve MHP'ye belirli miktarda bir oy kayması yaşanacağını hesap ederek söylemini değiştirme gereği duymuş ve tertiplenen mitinglerde "tek millet, tek devlet, tek bayrak" sloganını ön plana çıkarmıştır. MHP'nin, teröre karşı taviz verildiği, özellikle sınır ötesi harekâta askere rağmen karşı çıkıldığı söyleminin etkisizleştirilmesi için Ak Parti, özellikle terör karşısında hassasiyetin yüksek olduğu kentlerde milliyetçi söylemi vurgulama gereği duyduğu görülmektedir.

3. 2007 Seçimlerinde MHP Oylarını Etkileyen Faktörler

3.1. ANAP-DYP Birleşmesinin Başarısızlığı ve MHP Oylarına Etkisi

Yaşanan olağanüstü ortamın bir sonucu olarak, ANAP ve DYP'nin cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde parlamentoya girmeyerek seçimi kilitlemeleri ve daha sonrasında seçimlerde bir ANAP-DYP ittifakının fiyaskoyla sonuçlanması, bu partiye gidecek sağ oylardan bir kısmının MHP'ye yönelmesi sonucunu doğurduğu söylenebilir. Bazı seçim araştırmalarında MHP'nin oy oranının % 10'lar civarında seyrederken daha sonra oyların giderek artış göstermesi ve seçimlerde alınan % 14.27'lik oy oranında bu sürecin de payının olduğu görülmektedir. ANAP-DYP ittifakının gerçekleşmemesi ve ANAP'ın seçimlerden çekileceğini açıklamasının Ak Parti üzerinde de olumlu sonuçlar doğurduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. DYP'nin kendini feshederek Demokrat Parti adını alması ve Mehmet Ağar'ın "düz ovada siyaset" yaklaşımının da özellikle milliyetçi duyguların güçlü olduğu yerlerde bu partiden MHP'ye doğru bir miktar oyun kaymasına neden olduğu görülmektedir.

3.2. Genç Parti'de Çözülme

Yine 2002 seçimlerinde % 7 dolayında bir oy alan Genç Parti'nin çözülmesi ve bu partide yaşanan oy kaybından MHP'nin de yararlandığı ve özellikle İzmir gibi Genç Parti'nin güçlü olduğu kentlerde MHP'ye doğru bir oy kaymasının gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Nitekim oy oranları bazında bir değerlendirme yapılırsa, 2002 yılında GP'nin İzmir'de % 17.51 oranında bir oy desteğini sağlayabilmesine karşın MHP'nin bu ilde % 7,8 oranında bir oy aldığı görülmektedir. 2007 seçimlerinde ise GP'nin oylarının % 7,5'e gerilediği ancak MHP'nin oylarında bir artış yaşanarak % 13.88'e çıktığı görülmektedir. İzmir'de GP'den kayan bir miktar oyun sırasıyla CHP ve MHP'ye gittiği sonucunu çıkarmak mümkün olmaktadır. Türkiye genelinde değerlendirdiğimizde ise, ANAP, GP ve DP-DYP'nin 2002 seçimlerinde almış oldukları toplam oy % 21,9'dur. 2007 seçimlerinde ise bu partilerin toplam oyu 8.46 olarak karşımıza çıkmaktadır. 2002 ve 2007 seçimleri arasındaki fark ise % 13,5 civarındadır. Bu miktarda diğer partilere bir oy kaymasının yaşandığı açıktır. Elbette hangi miktarda oyun hangi partiye gittiğini belirlemek oldukça güç ve ayrı bir araştırma gerektirmektedir. Ancak, genel itibarıyla aralarındaki nüanslara rağmen sağ muhafazakâr-milliyetçi tandanslı olan bu üç parti seçmeninin

ağırlıklı olarak yine sağ partilere oy vereceği kabulünden hareket ederek bu dilimden MHP'ye de hatırı sayılır miktarda bir oy kaymasının gerçekleştiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

2007 seçimlerinde Batı Anadolu kentlerinde MHP'nin yükselişi 1999 seçimlerinde de görülmüştü. Örneğin 1991 seçimlerinde Refah Partisi ve İslahatçı Demokrasi Partisiyle ittifak halinde seçimlere girilmiş olmasına rağmen toplam 80 bin oy alınmıştır. Yine İzmir'de 1995 seçimlerinde MHP oylarının giderek arttığı, 1995 seçimlerinde ise 90 bin düzeyine çıktığı görülmektedir. MHP oyları 1999 seçimlerinde 100 bin dolayında bir oy artışıyla 199.597'ye ulaşmış ve İzmir'deki tüm seçim çevrelerinde toplam oyların % 11.08'ini almıştır. 1999 seçimlerinde MHP açısından görülen oy patlaması, Batı Anadolu'da da kendini göstermiş ve MHP'nin seçim başarısında ve milletvekili sayısının artışında büyük kentlerden gelen oyların hatırı sayılır bir önemi olduğu görülmüştür. 2002 seçimlerine baktığımızda hemen tüm seçim çevrelerinde yaşanan düşüş kendisini Batı Anadolu'da da göstermiş, İzmir'de 1999 seçimlerinde alınan % 11'lik oy % 7'lere düşmüştür. Diğer Batı Anadolu kentlerinde de benzer tablolar göze çarpmaktadır. 2007 seçimlerinde İzmir'e baktığımızda MHP'nin 1999 seçimlerinde alınan oyun da oldukça üzerinde bir oy desteği sağladığı görülmektedir. 1999'daki yüzde 11'lik oy oranı, yaklaşık % 14'lere çıkmıştır. Diğer bir kent olan Aydın incelendiğinde yine benzer bir sonuç görülmektedir. 1999 seçimlerinde bu kentte % 13,8'lik bir oy oranına ulaşan MHP, 2007 seçimlerinde bu oranı % 25'lere taşımıştır. Batı Anadolu kentleri açısından genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, MHP'nin bu bölgede 1995'de başlayan yükseliş trendinin devam ettiği görülmektedir. 2002 seçimlerinde yaşanan düşüş ise daha önce belirtildiği gibi ekonomik krizin baskısı altında yaşanmış bir düşüş olmuş ancak bu da diğer iktidar partileriyle karşılaştırıldığında daha alt bir düzeyde gerçekleşmiştir.

Batı Anadolu kentlerinin yapısına bakıldığında, Orta ve Doğu Anadolu kentlerinden farklı sosyolojik ve kültürel yapıya sahip olduğu görülecektir. Özellikle kıyı Ege kentlerinde daha modern ve seküler değerlerin hâkim olduğu, bunun yanında ülkenin bütünlüğü ve terör faaliyetleri karşısında da oldukça hassas oldukları dikkati çekmektedir. MHP'nin özellikle 2007 seçimlerinde laiklikten, modernleşmeden ve ülke bütünlüğünün garantisini olduğundan söz etmesi, iktidar partisine yönelik olarak ortaya çıkan laiklik eksenli toplumsal hareketlerin bu bölgelerde güçlü olması ve terör olayları karşısında, özellikle genç ve ilk defa oy verecek seçmenin MHP'yi bir çözüm alternatifi olarak görmesi yanında,

Batı Anadolu'da özellikle önceki seçimlerde bu bölgelerde güçlü partiler olan başta Genç Parti, DYP ve diğer partilerden yaşanan oy kaymalarının belirleyici olduğu görülmektedir.

MHP oylarının bölgesel dağılımına bakıldığında ortalama olarak en yüksek oy oranına Akdeniz bölgesinde ulaştığı görülmektedir. İl düzeyinde bakıldığında MHP'nin 2007 seçimlerinde en yüksek oy alarak birinci geldiği iki il Osmaniye ve Mersin bu bölgede yer almaktadır. Partinin Akdeniz'deki bölge ortalaması % 24.17'dir. Benzer bir artış trendi Ege ve Marmara'da da gözlenmektedir.² MHP'nin nispeten gelişmiş bölgelerde varlık göstermesinin, MHP'nin imajı, söylemi ve ideolojisinde eskiye oranla bir değişimin yaşanması ile ilişkisi vardır. Parti giderek taşralı muhafazakâr değerlerin ve Türk milliyetçisinin savunuculuğu yanında modern değerlerle de buluşmaya ve bunları dillendirmeye başlaması özellikle Batı illerinde ve Akdeniz Bölgesinde MHP oylarında önemli bir oy artışı gözlenmesinde etkili olduğu savunulabilir.

3.3. "Ulusal Sol" ve MHP

Seçim öncesi dönemde "cumhuriyet mitingleriyle" somutlaşan ve laikliğin tehdit altında olduğuna yönelik hava oluşturulması çabasının da "soldaysan CHP'ye sağdaysan MHP'ye" anlayışıyla sonuçlanması da bu süreçte aslında beklenen etkiyi gösterememiştir. Özellikle Ak Parti'nin beklenen veya arzu edilenin üzerinde bir oy almasının engellenmesine yönelik bu tavrın MHP'nin dışında geliştirildiği ve dillendirildiği söylenebilir. Her ne kadar MHP ve CHP devletçi-statükoçu ve milliyetçi kökenleri açısından benzer reflekslere sahip olsalar da, özellikle seçmen tabanlarının sosyolojik kökenleri bağlamında farklı zeminlere sahip oldukları da açıktır. İdeolojik açıdan baktığımızda MHP, kökenleri 1960'lara uzanan köklü bir siyasal parti olarak güçlü bir sosyolojik tabana dayanan temelleri sağlam bir partidir. MHP'de güçlü bir milliyetçi damara karşılık yine aynı biçimde güçlü bir muhafazakâr damarın da bulunduğu yadsınamaz. İşte bu noktada da MHP, CHP'den farklılaşmaktadır. CHP'nin radikal seküler söylemi, elitist ve modernist tavrı ve tavan yapmış halktan kopuk devletçiliğine karşın, görece daha "sivil" ve muhafazakâr kimlikleri dışlamayan milliyetçiliği MHP'yi farklı bir yere taşımaktadır. CHP'deki güçlü hatta siyasal söyleminin neredeyse tümünü kapsayan laiklik vurgusuna karşın, MHP'de bu

² Bkz. Erol Tuncer, Seçim 2007: Sayısal ve Siyasal Değerlendirme, Tesav yayınları, Ankara: 2007, ss.149-150.

söylemin sadece bir motif olarak diğer unsurlardan sadece birisi olarak varlığını sürdürmesi ve zaman zaman da "ihmal edilebilir" olması CHP-MHP farklılığını derinleştirmektedir.

3.4. "Ulusal Sol'dan" Sınırlı Destek

Diğer yandan CHP'nin güçlü milliyetçi reflekslere sahip olması da MHP-CHP birlikteliği için önemli bir argüman olarak görülmesine karşın, seçmenin, gerçek bir milliyetçi parti varken kendisini solda konumlandıran bir milliyetçi-statükocu partiye oy vermesinin de çok mümkün olmayacağı son seçimlerle bir kez daha ortaya çıkmıştır. CHP'nin oy aldığı bölgelere baktığımızda yine önceki seçimlerdeki tablonun kemikleşerek devam ettiği, işçi sınıfından, emekçilerden, yoksullardan, kendisini muhalif olarak tanımlayan "mustarip"lerden ziyade, toplumun gelir seviyesi yüksek, sorunu olmayan, düzenle barışık ve ondan yararlanan statükocu kesimlerden destek aldığı ortaya çıkıyor. MHP'nin ise daha çok Orta Anadolu kentlerinden ve kasaba-köylerden oy almasına karşın,-kent yoksullarından bir miktar oy almasına rağmen-, genel olarak taşraya oranla, kent desteğinin sınırlı ve zaman zaman modern değerlerle buluşmasına rağmen genelde "taşra muhafazakârlığı" düzleminde belirginleşen bir sosyolojik zemine sahip olduğunu söylemek mümkün. Bu bağlamda, "ulusal sol" olarak tanımlanan görüşü savunan seçmen tabanından MHP'ye oy kaymasının da sınırlı olacağını söylemek daha gerçekçi bir yaklaşım olacaktır. Kaldı ki, son seçimlerde bu kısım seçmenin daha çok CHP etrafında toplandığı görülmektedir. Ancak yine de CHP-DSP bloğundan MHP'ye bir miktar oyun geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu oranın da % 10'luk seçim barajı tehdidi altındaki bir parti açısından oldukça önemli bir paya sahip olduğu söylenebilir. 22 Temmuz'a yaklaştıkça MHP oylarının yukarıya tırmanmasında özellikle, Ak Parti karşıtı sert muhalefeti nedeniyle MHP'yi tercih eden seçmen "ulusal sol" tandanslı seçmen ile, CHP-DSP birlikteliğine tepkisel yaklaşan bu parti seçmenlerinden bir bölümünün etkili olduğu da söylenebilir.

MHP'nin 22 Temmuz seçimlerinde elde ettiği oy artışında etkisi olan bir başka etmen de Büyük Birlik Partisi'nin seçimlere katılmaması ve Aydınlik Türkiye Partisi'nin birçok seçim çevresinde aday göstermeyerek MHP'yi desteklemesi olmuştur. Daha önceki seçimde kendi listeleriyle seçime katılan BBP, 22 Temmuz'da başta Genel Başkan Muhsin Yazıcıoğlu olmak üzere bağımsız adaylarla seçimlere katılmıştı. Bu parti seçmeninden de önemli bir kısmının -Sivas ili hariç olmak üzere- MHP'ye oy verdiğini söylemek mümkündür. BBP+ATP'nin % 1

dolayında MHP'ye bir oy katkısı yapmış olabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

3.5. "Sağdaysan MHP'ye"

Seçim öncesi süreçte özellikle merkez medyada, "sağdaysan MHP'ye soldaysan CHP'ye" argümanının sıklıkla kullanıldığı hatta bazı köşe yazarlarının bu doğrultuda yazılar yazdığı görülmektedir. Daha önceki dönemlerde MHP ve ülkücü hareket ile karşıt kutuplarda yer alan yazarlardan bile MHP'ye yönelik ılımlı mesajlar verilmiş ve "cumhuriyetin ve laikliğin korunması" söz konusu olduğunda sağ-sol ayrımının geçersiz olacağı ve eskiyi unutarak Ak parti karşısında birleşilmesine yönelik çağrılar yayınlanmıştır. Özellikle laikliğin korunması noktasında hassasiyetleri olan ve daha önceden MHP'ye sıcak bakmayan seçmen tabanından da bu yolla bir oy desteğinin sağlanmış olabileceği söylenebilir. Genel Başkan Devlet Bahçeli de, seçim öncesi yayımlanan televizyon programlarında görüşlerini açıklamış ve bu kesim tarafından da kendisine açık bir destek verildiği gözlenmiştir.

Bütün bu etkenlerini değerlendirdiğimizde, yükselen milliyetçi dalga ve terör olaylarının artışı, Genelkurmay bildirisi sonrasında siyasal alanın yeniden tanzim edilmesi ve Anavatan Partisi'nin bir anlamda dağılması, DYP-ANAP birleşmesinin başarısızlığı ve bu süreçte yaşananlar, Genç Parti'nin çözülüşü ve önceki seçimlerde aldığı desteği kaybetmesi, "ulusal sol" ve Kemalist akımın etkinliğini artırması ve bu kesimden MHP'ye destek verilmesi 22 Temmuz seçimlerinde MHP'nin başarısını açıklar nitelikteki gelişmelerdir.

Ancak MHP, 22 Temmuz seçimlerinde bu yaşanan gelişmeler ve beklemediği bir desteği arkasına almasına karşın 18 Nisan 1999'da yakaladığı ivmeyi tekrar edememiştir. MHP'de yaşanan oy artışı elbette 3 Kasım 2002 seçimlerine göre bir başarı olduğu açıktır. Ancak, daha önce de belirtildiği gibi 3 Kasım seçimlerini özellikle 57. Hükümeti oluşturan siyasal partiler açısından farklı değerlendirmek gerekecektir. 3 Kasım seçimleri, 1999-2002 ve 2007 seçimleri çizgisinde bir kırılmayı meydana getirmiştir. Bu kırılmanın yaşanmasında da özellikle ekonomik krizin önemli etkisi olmuştur. Bu seçimler sonrası MHP, geleneksel olarak aldığı oylara yani ülkücü tabana dayalı oy oranına kadar gerilemiştir. Bu da göstermiştir ki, MHP, en olumsuz koşullarda bile alabileceği kemikleşmiş bir oy tabanına sahiptir. Nitekim böyle bir oy bagajına sahip olmayan ANAP ve DSP, hükümet ortağı olmalarına rağmen bu seçimler sonrası adeta silinmişlerdir. Bu bağlamda MHP'nin

2007 seçimlerinde sağladığı oy desteğini 18 Nisan 1999 seçimleri ile karşılaştırarak değerlendirmek daha rasyonel bir sonuç ortaya çıkartacaktır. 18 Nisan seçimlerinde % 18 oranında oy alan MHP, 2007 yılındaki seçimlerde 4 puan dolayında bir oy kaybına uğramıştır. Diğer yandan, 22 Temmuz seçimleri öncesinde MHP için uygun bir ortam ve kamuoyu desteğinin sağlanmış olmasına rağmen yaşanan bu oy düşüşü de anlamlıdır.

4. MHP'nin Geleceği Yerel ve Küresel Değerlerin Uzlaştırılmasına Bağlıdır

MHP'nin seçim başarısı için, kendisine yakın kitlenin genişletilmesi yönünde açılımlara gitmesi ve kendisini "ülkücü" olarak tanımlamayan, ancak MHP çizgisine sempatiyle yaklaşan kesimin partiye oy vermesini sağlaması gerekmektedir. Türkiye'nin içinde bulunduğu düzlemde, artık küresel bir vizyona sahip olmayan, yalnızca yerel değerlerle politika yapan, geçen yüzyılın kavramları üzerinde gezinen, klasik siyasal çekişmelerden medet umarak başarılı olmaya çalışan siyasal partilerin başarı şansı çok az gözükmektedir. MHP'nin geleceği konusunda yapılan değerlendirmelerde, Türkiye'nin AB sürecinin büyük önem taşıyacağı ortadadır. AB'ye karşıt bir duruşa sahip olan MHP, diğer – özellikle soldaki- AB karşıtlarıyla zımni bir koalisyonu paylaşır durumdadır. Bu durum, koalisyonu oluşturan siyasal yapıları birbirine yaklaştırmakta ve giderek "ayrıt edilemez" bir konuma getirmektedir. İşte bu "ayrıt edilemezlik", AB karşıtı koalisyon üyeleri için "tehlikeli" bir duruma işaret etmekte özellikle siyasal partilerin, seçimlerdeki başarısı açısından belirleyici önemde olmaktadır. Zamanla bu zımni koalisyon içerisindeki oluşumlardan birisi, seçmen gözünde, diğerlerinden sıyrılarak, toplumdaki mevcut AB karşıtı kesimin sözcülüğüne yükselerek seçimlerde yüksek bir oy alması kuvvetle muhtemeldir. Kısaca söylemek gerekirse, AB karşıtlığını temel politika haline getirmiş iki veya üç partinin birden, bu süreçte geniş seçmen desteğine sahip olması beklenmemelidir. Gelecek seçimde gözükür ki, AB sürecinin herhangi bir nedenle kesilmesi ve ülkedeki Avrupa karşıtı, reformlara soğuk yaklaşan kesimin genişlemesi doğal olarak bu tip siyasal oluşumları ve milliyetçi hareketleri güçlendirecektir. Bu düzlemde yer alan partilerin, AB karşıtı ve "ulusal reflekslere" önem veren kitleyi oya tahvil etmek bağlamında rakip oldukları (örneğin MHP, CHP ve DP) ve bunu başarıya ulaştırdıkları ölçüde -ve tabii ki AB sürecinin geleceği noktasında- siyasal yaşamda varlık gösterebilecekleri ortadadır.

Bu bağlamda MHP'nin seçmene aynı kategoride sayılabilecek siyasal oluşumlardan farklı mesajlar vermesi gerekmektedir. Milliyetçiliği ve muhafazakârlığı sivil bir takım değerlerle buluşturması ve toplumsal gerilimlerin önlenmesi ve demokratik süreçlere sahip çıkılması noktasında Türk siyasal yaşamında varlığını sürdüreceği ve bu oranda da başarılı ol olacağı söylenebilir. MHP'nin özellikle cumhurbaşkanlığı seçimi öncesinde parlamentonun önemini vurgulaması ve siyasal süreçleri tıkayıcı gelişmelere izin vermemesi de bu partiye yönelik olumlu beklentileri artırmaktadır. Seçimler öncesinde dile getirilen CHP-MHP birlikteliğinin sanal bir birliktelik olduğu, gerek ideolojik ve gerekse de seçmen tabanının sosyolojik kimliği açısından her iki partinin farklı niteliklere sahip olduğu, farklı seçmen tabanlarına hitap ettiği yaşanan gelişmelerle de bir kez daha ortaya çıkmıştır. Bu "farklılığın" giderek daha da açılması ve belirginleşmesi ile birlikte, özellikle MHP'nin muhafazakâr kesimden daha yoğun bir biçimde destek alacağı ve seçmen yelpazesini genişletebileceği öngörüsünde bulunulabilir.

MHP'nin özellikle "ulusal sol" kesimin beklentilerinin aksine, Cumhurbaşkanlığı seçiminde, süreci kilitlemesine yönelik yapılan çağrılarının aksine demokratik sürece sahip çıkması ve onun içinde yer alması, Ak Parti karşıtı kesimde gerçek bir "hayal kırıklığı" yaratmıştır. Gündelik ve konjonktürel değerlendirmeleri öne çıkaran bu argümanlarla siyaset yapan kesimlerin dikkatinden kaçan nokta MHP'nin "ulusal sol" kesimin ideolojisi ve onların söylemlerinden oldukça farklı bir ideoloji ve söyleme sahip olmasıdır. Ulusal sol kesimin önde gelen isimlerinin özellikle 12 Eylül öncesi dönemde MHP karşıtı hatta düşmanca bir tavır içerisinde olmasının MHP ve ülkücü hareketin belleğinden silinmemiş olmasının, "ulusal sol" hareket karşı ilişkiler ve ortak hareket etme davranışını oldukça sınırlar bir güce sahiptir. MHP'nin uzunca bir dönem parlamento dışında kalmış olmasının da parlamenter sürecin önemi ve ona sahiplenilmesi açısından güçlü bir bilinç oluşturduğu da söylenebilir. Siyasal çözümün parlamento içerisinde aranması gerektiği noktasında muhalefet partilerinde oluşacak tavrın bu noktada demokratik kurum ve kuralların güçlendirilmesine katkı yapacağı açıktır. Özellikle Cumhurbaşkanlığı seçiminde MHP, parlamentoda temsil şansını yakalamış bir parti olarak parlamentoyu boykot çağrılarını geri çevirmiş ve siyasal sürece destek vermiştir.

2007 seçimlerine giderken siyasi konjonktürün de etkisiyle MHP'nin "merkezin" bir projesi olan ulusalcı sol ile ittifak ilişkisi içinde sunulması

bu partinin tarihsel ve sosyolojik anlamda milliyetçi ve muhafazakâr değerlerden beslenen bir "çevre" partisi olduğu gerçeğini değiştirmez. Bu bağlamda, Ak Parti ile birlikte MHP'nin Cumhurbaşkanlığı seçimlerine katılmış olması MHP'nin Ak Parti'ye desteği anlamında değil, MHP'nin demokratik sürece desteği bağlamında değerlendirilmeli ve sürpriz bir davranış olarak görülmemelidir. MHP'nin ideolojik temellerinde çok güçlü bir etkiye sahip olan "devlet-i ebed müddet" ve siyasal muhalefet adına devletin yıpratılmasına karşı çıkma anlayışının Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecindeki yansımaları, parlamentoyu boykot etme hareketini engellemiştir. Diğer yandan, MHP ve AK parti'nin birçok seçim çevresinde ortak seçmen profiline sahip olması ve yine birçok seçim çevresinde bu iki parti arasında seçmen geçişinin sıklıkla yaşanması, MHP ve Ak Parti'nin seçmen tabanı açısından birbirine yakın partiler olduğunu ortaya koymaktadır. Demokratik süreçlerin kilitlenerek Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin engellenmesi ve türban sorununda CHP ile hareket edilmesi durumunda salt seçmen davranışı açısından bakıldığında seçimlerde MHP'den Ak parti'ye bir oy kaymasının yaşanabileceğini söylemek mümkündür. Nitekim Anavatan Partisi ve Demokrat Parti'nin (DYP) 22 Temmuz seçimleri öncesinde bu doğrultuda aldığı kararların çok olumsuz sonuçlara yol açtığı ve bu hareketin bedelini parlamento dışında kalarak ödedikleri görülmüştür. Yukarıda sayılan nedenler dışında, her siyasal parti için çok doğal bir biçimde oluşabilecek seçimlere yönelik beklenti ve endişelerin de MHP'yi bu yönde tavır almaya yönelttiği söylenebilir.

Üniversitelerde başörtüsü veya türbanın serbest bırakılması amacıyla yapılan anayasa değişikliğinde MHP'nin önemli rol oynaması aslında sürpriz bir çıkış olarak değerlendirilmekten uzaktır. MHP ve ülkücü hareketin ideolojik yapılanmasına bakıldığında güçlü bir İslami söylemin zaman zaman artan veya azalan biçimlerde varlığını sürdürdüğü görülecektir. 12 Eylül öncesinin MHP'sinde bu söylemin çok daha güçlü olduğu, "kanımız aksa da zafer İslam'ın", "Tanrı Dağı kadar Türk Hira Dağı kadar Müslüman" veya "Amacımız İslam'da Diriliştir" gibi söylem ve sloganlar bu savı doğrulamaktadır. MHP hareketi üzerine yapılan bir araştırmada da, MHP örgütünün büyük oranda İslami değerleri önemseydiği sonucu ortaya çıkmıştır.³ Sonuç olarak MHP, muhafazakâr bir sağ partidir ve türbanın serbest bırakılması gerektiğine

³ Bkz. Turgay Uzun, "Bir Siyasal İdeoloji Olarak Milliyetçilik ve Türk Siyasal Hayatında Kurumlaşması: MHP Örneği", Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir, 2000 ve Turgay UZUN, Türk Milliyetçiliği ve MHP, Babil Yayınları, Ankara, 2005.

yönelik ifadeler her zaman rastlamak mümkündür. Bunun yanında, MHP'de diğer haklar ve özgürlük talepleri karşısındaki yaklaşımın, Türban serbestisi yaklaşımı ile paralel bir biçimde olmayacağı da açıktır. Nitekim diğer konularda, 301. maddenin değiştirilmesi, azınlık vakıfları ve ifade özgürlüğü gibi konularda MHP'nin takındığı tavrın, liberal tavırdan oldukça uzak olduğu söylenebilir. Ancak benzer bir tavrın zaman zaman MHP'den daha sınırlayıcı nitelikte, kendisini "sosyal demokrat" olarak gören CHP tarafından savunulduğunu düşünürsek MHP'nin tavrının göreceli olarak daha "sivil" ve "demokrat" olduğunu da söylemek mümkün olacaktır. Bu tavrın ne kadar süre ile geçerli olacağı veya MHP'de liberalleşme, özgürlükler konusunda farklı bir duruş sergileme yönünde bir tavrın mı benimsendiği, ilerleyen süreçte yaşanacak benzer örneklerle açıklığa kavuşacaktır.

Sonuç ve Değerlendirme

CHP'nin, geçen yüzyılın kavramlarıyla siyaset yapma, halka yabancılaşma adeta tek parti döneminin şartlarını günümüze adapte etme gibi bir çaba içerisinde olduğu görülmekte, bu da CHP'nin seçimlerdeki başarısını engellemektedir. MHP açısından olaya bakıldığında, MHP'nin günümüz olaylarına 12 Eylül öncesinin siyaset yapma yöntemleriyle bakmak yerine yüzyılın kavramlarını ve gerçeklerini anlama çabası içerisinde olmasının Türk siyasal sistemi açısından olumlu sonuçlara yol açacağını söylemek mümkündür. Bu süreçte, otoriteryen damarlara sahip, halkın değil devletin refleksleriyle politika üreten, ezilen ve muhalif kesimlerin değil elit ve varlıklı kesimlerin sözcülüğünü yapan ve zaman zaman siyasal parti kimliğinin bile bu özelliklerin arkasına düştüğü bir CHP'ye benzeme, ne MHP açısından ne de diğer partiler açısından istenen bir sonuçtur.

Bu bağlamda, MHP'nin önünde önemli bir seçenek durmaktadır. Hem devletin ve milletin bütünlüğünü demokratik yöntemleri öne çıkararak savunmak ve hem de halkın değerleriyle siyaset yapmak. Bu seçenek özellikle bir muhalefet partisi olarak MHP'yi, sürekli küçülen ve seçim kaybeden CHP karşısında önemli bir biçimde güçlendirecek ve belki de CHP'nin marjinalleşme süreci de bu yolla giderek hızlanacaktır. MHP'nin milliyetçilik anlayışının özellikle son dönemde Avrupa'da ortaya çıkan Le Pen veya Miloşeviç benzeri aşırı milliyetçi hareketlerden farklı olması bu seçeneği güçlendirmektedir. Nitekim MHP'nin, terör hareketlerinin en yoğun olduğu dönemde bile özellikle etnik kesimler arasında bir çatışma çıkması ve toplumsal kutuplaşmanın körüklenmesi yönünde bir politika üretmemiş olması ve farklı etnik gruplara nispeten

kapsayıcı bir söylemle yaklaşması milliyetçi bir parti için oldukça olumlu bir duruma işaret etmektedir. MHP'nin "devletin bütünlüğünden taviz vermeden", demokratikleşme projesine katkı yapması, eğer mümkün olursa Türkiye'nin önemli sorunlarının çözümünü kolaylaştıracaktır.

Sonuç olarak, MHP'nin Türk milliyetçiliğine dayalı ideolojik kimliği ve buna bağlı olarak sahip olduğu kemikleşmiş ve her durumda güvенеbileceği bir seçmen tabanının varlığı parti liderliğine önemli bir siyasi avantaj ve geniş bir manevra alanı sağlamaktadır. Ancak MHP'nin gerçekten bir iktidar alternatifi haline gelebilmesi için partinin kemikleşmiş oyunun üzerine çıkarak daha geniş kesimlere yönelik mesajlarını iletebilmesi ve özellikle devletçi refleksleri dile getirmesinin yanında, halkın beklentilerine uygun politika üretmesiyle mümkün olabilecektir.

KAYNAKÇA

TUNCER, Erol, Seçim 2007: Sayısal ve Siyasal Değerlendirme, Tesav yayınları, Ankara, 2007.

UZUN, Turgay, "Bir Siyasal İdeoloji Olarak Milliyetçilik ve Türk Siyasal Hayatında Kurumlaşması: MHP Örneği", Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir, 2000.

UZUN, Turgay, Türk Milliyetçiliği ve MHP, Babil Yayınları, Ankara, 2005.